

Wykaz skrótów | str. 21

Rozdział I

Zagadnienia wstępne | str. 25

1. Dlaczego ubezpieczenia społeczne są takie skomplikowane? | str. 25
 - 1.1. Jak narodziły się ubezpieczenia społeczne? | str. 25
 - 1.2. Uwarunkowania demograficzne, ekonomiczne, prawne i społeczne polskiego systemu ubezpieczeń społecznych | str. 25
2. Zabezpieczenie społeczne, ubezpieczenie społeczne, zaopatrzenie społeczne, pomoc społeczna – rozróżnienie podstawowych pojęć | str. 26
 - 2.1. Zabezpieczenie społeczne | str. 26
 - 2.2. Ubezpieczenie społeczne | str. 27
 - 2.2.1. Ubezpieczenie społeczne a ubezpieczenia społeczne | str. 27
 - 2.3. Zaopatrzenie społeczne | str. 28
 - 2.3.1. Typowe przypadki świadczeń o charakterze zaopatrzeniowym | str. 28
 - 2.4. Pomoc społeczna | str. 28
 - 2.5. Czy ubezpieczenie zdrowotne należy do ubezpieczeń społecznych? | str. 29
3. Charakterystyczne cechy regulacji polskiego systemu ubezpieczeń społecznych jako elementu zabezpieczenia społecznego | str. 29
 - 3.1. Konstytucja RP jako wzorzec regulacji w sprawach dotyczących zabezpieczenia społecznego | str. 29
 - 3.2. Kto jest obowiązany do realizowania uprawnień konstytucyjnych obywateli | str. 30
 - 3.3. Charakterystyka uregulowań dotyczących ubezpieczeń społecznych jako elementu zabezpieczenia społecznego | str. 31
 - 3.3.1. Podstawowe akty prawne regulujące funkcjonowanie systemu ubezpieczeń społecznych i system świadczeń z ubezpieczenia społecznego | str. 32
4. Konwencje i umowy międzynarodowe jako źródło międzynarodowego prawa socjalnego | str. 33
 - 4.1. Podstawowe źródła międzynarodowego prawa zabezpieczenia społecznego | str. 33
 - 4.2. Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 389) | str. 35
5. Prawo unijne. Koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego | str. 36
 - 5.1. Zasada bezpośredniego stosowania norm unijnych | str. 36
 - 5.2. Zasada swobodnego przepływu pracowników wewnątrz Unii | str. 37
 - 5.3. Koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego jako instrument służący ochronie interesów pracownika przemieszczającego się wewnątrz Unii | str. 37
 - 5.3.1. Gdzie szukamy norm koordynujących? | str. 37
 - 5.4. Zakres podmiotowy i przedmiotowy rozporządzenia nr 883/2004 | str. 38
 - 5.5. Podstawowe zasady koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego | str. 39
 - 5.5.1. Zasada jedności stosowanego ustawodawstwa | str. 39
 - 5.5.2. Zasada sumowania okresów ubezpieczenia (zatrudnienia i zamieszkania) | str. 43
 - 5.5.3. Zasada równego traktowania | str. 43
 - 5.5.4. Zasada zachowania praw nabytych (transferu) | str. 43
 - 5.5.5. Zasada równego traktowania świadczeń, dochodów, okoliczności i zdarzeń | str. 43

Rozdział II

Zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym | str. 45

1. Zakres przedmiotowy ustawy z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych | str. 45
 - 1.1. Co tam znajdziemy? | str. 45
 - 1.2. Zasada równego traktowania wszystkich ubezpieczonych bez względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, stan cywilny i rodzinny (art. 2a u.s.u.s.) | str. 46
 - 1.3. Rodzaje ubezpieczeń społecznych wyodrębnione w polskim prawie ubezpieczeń – art. 1 u.s.u.s. | str. 47
 - 1.4. Podmioty realizujące zadania z zakresu ubezpieczeń społecznych (art. 3 ust. 1 u.s.u.s.) | str.

- 1.4.1. Zakład Ubezpieczeń Społecznych – status | str. 47
- 1.4.2. Fundusze emerytalne i towarzystwa emerytalne | str. 48
- 1.4.3. Rodzaje funduszy emerytalnych | str. 48
- 1.4.4. Płatnicy składek | str. 49
- 1.5. Co oznacza pojęcie ubezpieczonego? | str. 50
 - 1.5.1. Definicja zawarta w ustawie systemowej | str. 50
 - 1.5.2. Status osób, które w dniu wejścia w życie ustawy systemowej i po tej dacie nie podlegały ubezpieczeniu | str. 50
- 2. Obowiązkowe ubezpieczenia emerytalne i rentowe | str. 51
 - 2.1. Podstawowe zasady podlegania obowiązkowym (przymusowym) ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym | str. 51
 - 2.2. Zamknięty katalog podmiotów podlegających obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, a także okresy podlegania temu obowiązkowi (art. 6 i 13 u.s.u.s.) | str. 52
 - 2.3. Kim jest osoba współpracująca? | str. 82
 - 2.4. Istotne znaczenie kwalifikacji stosunku prawnego łączącego strony umowy | str. 83
- 3. Zbieg tytułów do ubezpieczeń emerytalnego i rentowych | str. 84
 - 3.1. Umowa o pracę jako tytuł do obowiązkowych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych (art. 9 ust. 1, art. 8 ust. 2a u.s.u.s.) | str. 84
 - 3.2. Bezwzględne tytuły do ubezpieczenia łączące się z obowiązkiem ubezpieczenia każdego z nich i brakiem możliwości zwolnienia z takiego obowiązku (art. 9 ust. 1 u.s.u.s.) | str. 85
 - 3.2.1. Obowiązkowe podleganie ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym w przypadku osób wykonujących pracę, realizujących umowę agencyjną, zlecenia, inną umowę o świadczenie usług, do której stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, umowy o dzieło na rzecz pracodawcy, z którym łączy ich stosunek pracy i na rzecz innych szczególnych podmiotów (art. 9 ust. 1 u.s.u.s.) | str. 86
 - 3.2.2. Uzależnienie obowiązku ubezpieczeń emerytalnego i rentowych z innych tytułów – nie bezwzględnych, ale tzw. ogólnych – od podstawy wymiaru składek z tytułu bezwzględnego (stosunku pracy, członkostwa w spółdzielni, służby itd.) | str. 87
 - 3.3. Status osoby spełniającej warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z kilku tytułów, z których żaden nie jest bezwzględnym tytułem ubezpieczenia (art. 9 ust. 2 i 2c u.s.u.s.) | str. 88
 - 3.3.1. Szczególna rola tytułu, który powstał najwcześniej | str. 88
 - 3.3.2. Szczególny skutek wysokości podstawy wymiaru składek (art. 9 ust. 2a u.s.u.s.) | str. 89
 - 3.3.3. Osoba wykonująca pracę nakładczą (art. 9 ust. 2b) | str. 90
 - 3.3.4. Najniższe a minimalne wynagrodzenie | str. 91
 - 3.3.5. Prowadzący kilka rodzajów działalności pozarolniczej (art. 9 ust. 3 u.s.u.s.) | str. 91
 - 3.3.6. Emeryci i renciści | str. 91
 - 3.3.7. Pobierający zasiłek macierzyński i zasiłek w wysokości zasiłku macierzyńskiego (art. 9 ust. 1c, 1d i 6b u.s.u.s.) | str. 92
- 4. Dobrowolne ubezpieczenia emerytalne i rentowe | str. 93
 - 4.1. Objęcie dobrowolnym ubezpieczeniem emerytalnym i rentowym na podstawie art. 7 u.s.u.s. | str. 93
 - 4.2. Dobrowolne ubezpieczenie wynikające ze zbiegu tytułów (art. 9 u.s.u.s.) | str. 94
 - 4.3. Praktyczne skutki przystąpienia do dobrowolnych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych (art. 10 u.s.u.s.) | str. 94
 - 4.4. Dobrowolne ubezpieczenie w okresie zawieszenia wykonywania działalności gospodarczej przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą (art. 36a u.s.u.s.) | str. 95
- 5. Ubezpieczenie chorobowe | str. 95
 - 5.1. Cel ubezpieczenia, narzędzia ochrony | str. 95
 - 5.1.1. Świadczenia przewidziane w ustawie o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa – kompleksowy system pomocy pieniężnej | str. 96
 - 5.1.2. Kto ustala prawo do zasiłków określonych w ustawie, wysokość zasiłków i dokonuje ich

wypłaty? | str. 96

5.1.3. Kiedy przedawnia się roszczenie o wypłatę zasiłków? | str. 96

5.1.4. Czy można kontrolować korzystających z zasiłków? | str. 97

5.2. Podmioty podlegające obowiązkowemu ubezpieczeniu chorobowemu (art. 11 ust. 1 u.s.u.s.) | str. 97

5.3. Podmioty uprawnione do objęcia dobrowolnym ubezpieczeniem chorobowym na swój wniosek (art. 11 ust. 2 u.s.u.s.) | str. 98

5.4. Zasiłek chorobowy | str. 99

5.4.1. Komu i kiedy przysługuje (art. 4, art. 6 ust. 1, art. 7 u.ś.p.u.s.) | str. 99

5.4.2. Jak długo zasiłek chorobowy przysługuje (art. 8 i 9, art. 12 ust. 3 u.ś.p.u.s.) | str. 100

5.4.3. Okresy, za które zasiłek chorobowy nie przysługuje, ponieważ ochrona ubezpieczeniowa jest wyłączona, a prawo nie powstaje (okresy wyłączenia – art. 12 ust. 2 u.ś.p.u.s.) | str. 101

5.4.4. Okresy po ustaniu tytułu ubezpieczenia, za które zasiłek chorobowy nie przysługuje (dotyczy to niezdolności powstałej w czasie trwania i po ustaniu tytułu ubezpieczenia – art. 13 ust. 1 i 2 u.ś.p.u.s.) | str. 101

5.4.5. Okresy pozbawienia prawa do zasiłku chorobowego (art. 14, 15, 16 i art. 17 ust. 2 u.ś.p.u.s.) | str. 102

5.4.6. Okresy utraty prawa do zasiłku chorobowego (art. 17 ust. 1 i 2 u.ś.p.u.s.) | str. 102

5.4.7. Obowiązek dostarczenia zaświadczenia lekarskiego | str. 104

5.4.8. Wysokość zasiłku (art. 11 ust. 1 i 2 u.ś.p.u.s.) | str. 105

5.4.9. Co to jest podstawa wymiaru zasiłku i jak ją obliczyć? | str. 105

5.5. Świadczenie rehabilitacyjne | str. 108

5.6. Zasiłek wyrównawczy | str. 109

5.7. Zasiłek macierzyński (art. 29–31 u.ś.p.u.s.) | str. 110

5.7.1. Komu i jak długo przysługuje zasiłek macierzyński | str. 110

5.7.2. Wysokość zasiłku macierzyńskiego | str. 112

5.8. Zasiłek opiekuńczy | str. 113

5.8.1. Komu przysługuje zasiłek opiekuńczy (art. 32 ust. 1 i 2, art. 32a u.ś.p.u.s.) | str. 113

5.8.2. Przez jaki okres i w jakich warunkach przysługuje zasiłek opiekuńczy? | str. 114

5.8.3. Wysokość zasiłku | str. 115

6. Ubezpieczenie wypadkowe | str. 115

6.1. Cel ubezpieczenia | str. 115

6.2. Podmioty podlegające obowiązkowemu ubezpieczeniu wypadkowemu | str. 116

6.2.1. Podmioty podlegające obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym wyłączone przez ustawodawcę z ubezpieczenia wypadkowego (art. 12 ust. 2 u.s.u.s.) | str. 116

6.3. Jakie zdarzenie wyczerpuje znamiona wypadku przy pracy? | str. 117

6.3.1. Zdarzenia zrównane z wypadkiem przy pracy w zakresie uprawnienia do świadczeń określonych w ustawie (art. 3 ust. 2 u.u.s.w.p.) | str. 119

6.3.2. Kto i w jakim trybie stwierdza wypadek przy pracy? | str. 119

6.4. Co nazywamy chorobą zawodową? | str. 120

6.4.1. Kto i w jakim trybie stwierdza istnienie choroby zawodowej? | str. 120

6.5. Świadczenia przewidziane w ustawie przysługujące z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej | str. 121

6.5.1. Zasiłek chorobowy | str. 121

6.5.2. Świadczenie rehabilitacyjne | str. 122

6.5.3. Zasiłek wyrównawczy | str. 122

6.5.4. Jednorazowe odszkodowanie | str. 122

6.5.5. Jednorazowe odszkodowanie dla członków rodziny zmarłego wskutek wypadku przy pracy lub choroby zawodowej | str. 124

6.5.6. Renta z tytułu niezdolności do pracy | str. 124

6.5.7. Renta szkoleniowa | str. 125

6.5.8. Renta rodzinna | str. 125

6.5.9. Dodatek do renty rodzinnej | str. 125

- 6.5.10. Dodatek pielęgnacyjny | str. 126
- 6.5.11. Pokrycie kosztów leczenia z zakresu stomatologii i szczepień ochronnych oraz zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne (art. 6 ust. 1 pkt 11 u.u.s.w.p.) | str. 126
- 6.5.12. Czy zadłużenie z tytułu składek na ubezpieczenie wypadkowe wpływa na możliwość uzyskania świadczeń? | str. 126
- 6.5.13. Uszczerbek na zdrowiu w rozumieniu ustawy (art. 11 ust. 2 i 3 u.u.s.w.p.) | str. 127
- 6.6. Okoliczności wyłączające prawo do świadczeń na rzecz ubezpieczonego (art. 21 ust. 1 i 2 u.u.s.w.p.) | str. 127
- 6.6.1. Czy ubezpieczony może zataić okoliczności wyłączające prawo do świadczeń? (art. 21 ust. 3–5 u.u.s.w.p.) | str. 128
- 6.7. Kiedy ZUS wydaje decyzję o odmowie świadczenia z tytułu wypadku przy pracy? (art. 22 ust. 1 u.u.s.w.p.) | str. 129
- 6.8. Zbieg prawa do świadczeń (art. 24–26 u.u.s.w.p.) | str. 129
- 6.9. Wypadki powstałe w innych okolicznościach niż wymienione w ustawie wypadkowej | str. 130
- 7. Kiedy ustają ubezpieczenia? | str. 131
- 7.1. Ustanie dobrowolnych ubezpieczeń emerytalnego, rentowych i chorobowego na wniosek | str. 131
- 7.2. Ustanie dobrowolnych ubezpieczeń emerytalnego, rentowych i chorobowego z mocy prawa (art. 14 ust. 2 u.s.u.s.) | str. 131
- 7.2.1. Czy Zakład może wyrazić zgodę na opłacenie składki po terminie? (art. 14 ust. 2 pkt 2 u.s.u.s.) | str. 132

Rozdział III

Zasady ustalania i egzekwowania składek na ubezpieczenia społeczne | str. 136

- 1. Wysokość składki | str. 136
- 1.1. Stopy procentowe składek (art. 22 ust. 1 u.s.u.s.) | str. 136
- 1.2. Podział składki na ubezpieczenie emerytalne – subkonto | str. 137
- 2. System finansowania składek, czyli kogo właściwie obciąża składka | str. 138
- 2.1. Składki finansowane w równych częściach z własnych środków przez płatników składek i ubezpieczonych (art. 16 ust. 1, 1a u.s.u.s.) | str. 139
- 2.2. Współdziałanie w finansowaniu składki (art. 16 ust. 1b u.s.u.s.) | str. 139
- 2.3. Składki finansowane w całości z własnych środków przez ubezpieczonych (art. 16 ust. 2, 4 i 11) | str. 140
- 2.4. Składki finansowane w całości z własnych środków przez płatników składek (art. 16 ust. 1d, 3, 5a, 9a u.s.u.s.) | str. 140
- 2.5. Składki finansowane przez płatników składek, ale nie z własnych środków (przykłady) | str. 141
- 2.6. Składki finansowane w całości przez budżet państwa | str. 141
- 2.7. Szczególny rodzaj finansowania składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, wypadkowe duchownych podlegających obowiązkowo tym ubezpieczeniom (art. 16 ust. 10 u.s.u.s.) | str. 142
- 2.8. Odrębne zasady finansowania składek zatrudnionych osób niepełnosprawnych oraz niepełnosprawnych podejmujących działalność gospodarczą | str. 142
- 3. Podstawa wymiaru składek | str. 143
- 3.1. Przychód w rozumieniu ustawy z 26.07.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych jako zasadnicza kategoria służąca wyznaczeniu podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (art. 18 ust. 1 u.s.u.s.) | str. 143
- 3.2. Katalog przychodów wyłączonych z podstawy wymiaru składek należnych za okres od 1.01.1999 r. | str. 146
- 3.3. Wyznaczanie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe dla podmiotów szczególnych (art. 18 ust. 4–6, 14–15, art. 18b u.s.u.s.) | str. 148
- 3.4. Podstawa wymiaru składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe osób prowadzących działalność pozarolniczą | str. 150
- 3.5. Podstawa wymiaru składki osób wykonujących pracę na podstawie umowy agencyjnej,

zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, i osób współpracujących oraz podlegających dobrowolnie ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowym | str. 150

3.6. Preferencyjne zasady ustalania podstawy wymiaru składek (art. 18a–18c u.s.u.s.) | str. 150

3.7. Górna granica podstawy wymiaru składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym roku kalendarzowym | str. 152

3.8. Podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie chorobowe i wypadkowe | str. 152

4. Odsetki za zwłokę od nieopłaconych w terminie składek (art. 23 u.s.u.s.) | str. 153

5. Opłata dodatkowa (art. 24 ust. 1a–1d u.s.u.s.) | str. 153

6. Przedawnienie należności z tytułu składek | str. 154

6.1. Terminy przedawnienia | str. 154

6.1.1. Należności nieulegające przedawnieniu (art. 24 ust. 5 u.s.u.s.) | str. 155

6.2. Hipoteka przymusowa (art. 26 u.s.u.s.) | str. 156

6.3. Zastaw (art. 27 u.s.u.s.) | str. 156

6.4. Przerwanie biegu przedawnienia | str. 157

6.5. Zawieszenie biegu przedawnienia | str. 157

6.6. Odroczenie terminu płatności składek i układ ratalny (art. 29 ust. 1–4 u.s.u.s.) | str. 158

7. Co się dzieje z nienależnie opłaconymi składkami? (nadpłata) | str. 158

7.1. Skąd płatnik powezmie wiadomość o kwocie nienależnie opłaconych składek podlegających zwrotowi? | str. 159

7.2. Jakie działania powinien podjąć płatnik, aby uzyskać zwrot? | str. 159

7.3. Czy te należności się przedawniają? | str. 159

8. Składka na fundusze pozaubezpieczeniowe (art. 32 u.s.u.s.) | str. 160

9. Umarzanie należności z tytułu składek | str. 161

9.1. Fakultatywny charakter umorzenia | str. 161

9.2. Całkowita nieściągalność jako przesłanka umorzenia | str. 161

10. Odpowiedzialność innych osób za należności z tytułu składek oraz odpowiedzialność osób trzecich za zaległości składkowe | str. 162

10.1. Odpowiedzialność innych osób za zobowiązania składkowe | str. 162

10.1.1. Odpowiedzialność małżonka | str. 162

10.1.2. Nastęstwo prawne powstałe w wyniku łączenia, przekształcenia i przejęcia podmiotów (art. 93, 93a–93c, 93e, 94 o.p.) | str. 163

10.1.3. Odpowiedzialność spadkobierców za zobowiązania składkowe (art. 97 § 1, 97a § 1–3, art. 98 § 1, art. 98 § 2 pkt 1, 2, 5, 7, art. 100, 101, art. 105 § 1 i 2 o.p.) | str. 164

10.1.4. Odpowiedzialność zapisobiercy (art. 106 o.p.) | str. 165

10.2. Odpowiedzialność osób trzecich za zaległości składkowe | str. 165

10.2.1. Odpowiedzialność rozwiedzionego małżonka płatnika (art. 110 § 1, art. 110 § 2 pkt 2 i § 3 o.p.) | str. 166

10.2.2. Odpowiedzialność członków rodziny płatnika (art. 111 § 1–4 i 5 pkt 1 o.p.) | str. 166

10.2.3. Odpowiedzialność nabywcy przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części (art. 112 § 1–5 o.p.) | str. 167

10.2.4. Odpowiedzialność firmanta (art. 113 o.p.) | str. 168

10.2.5. Odpowiedzialność właściciela, samoistnego posiadacza lub użytkownika wieczystego rzeczy lub prawa, wynajmującego, wdzierżawiającego, strony umowy leasingu i innych o podobnym charakterze (art. 114 o.p.) | str. 168

10.2.6. Odpowiedzialność wspólników spółek prawa cywilnego, jawnych, partnerskich, komplementariuszy spółki komandytowej albo komandytowo -akcyjnej (art. 115 o.p.) | str. 169

10.2.7. Odpowiedzialność członków zarządu spółek kapitałowych (art. 116 o.p.) | str. 170

10.2.8. Odpowiedzialność osoby prawnej przejmującej lub powstałej w wyniku podziału (art. 117 o.p.) | str. 175

10.2.9. Odpowiedzialność zarządcy sukcesyjnego (art. 117d o.p.) | str. 175

10.2.10. Przedawnienie prawa do wydania decyzji o odpowiedzialności osoby trzeciej i zobowiązania wynikającego z decyzji o odpowiedzialności osoby trzeciej (art. 118 § 1 o.p.) | str.

Rozdział IV**Obowiązki ubezpieczonych i płatników składek | str. 178**

1. Podstawowe obowiązki związane ze zgłaszaniem do ubezpieczeń, rozliczaniem składek i zasiłków | str. 178
2. Obowiązki ubezpieczonych związane z ustalaniem prawa do świadczeń i ich wysokości (art. 80 pkt 1–5 u.s.u.s.) | str. 179
 - 2.1. Czy kiedy ZUS uzna, że utrudniamy wyjaśnianie wszystkich okoliczności sprawy w postępowaniu dotyczącym ustalania prawa do świadczeń i ich wysokości, grożą nam za to jakieś sankcje? | str. 180
3. Obowiązki płatników składek związane z realizacją uprawnień inspektorów kontroli ZUS (art. 88 u.s.u.s.) | str. 181
4. Czy ZUS może zastępować płatnika w jego obowiązkach i czy istnieje norma kompetencyjna pozwalająca Zakładowi na podejmowanie działań z urzędu? | str. 181

Rozdział V**Postępowanie przed organem rentowym – decyzje Zakładu Ubezpieczeń Społecznych | str. 182**

1. Wszczęcie postępowania | str. 182
2. Przebieg i charakterystyka postępowania przed organem rentowym | str. 183
3. Forma decyzji | str. 185
4. Katalog indywidualnych spraw, w których ZUS wydaje decyzje (art. 83 ust. 1 u.s.u.s.) | str. 185
5. Prawo do odwołania od decyzji jako realizacja zasady dwuinstancyjności wyrażonej w art. 78 Konstytucji RP | str. 187
6. Interpretacje indywidualne (art. 83d u.s.u.s.) | str. 188
7. Czy zaskarżona decyzja zawsze będzie rozpoznawana przez sąd? | str. 191
8. Szczególna instytucja ponownego rozpoznania sprawy na wniosek lub z urzędu (art. 83a ust. 1 i 2 u.s.u.s.) | str. 192
9. Swoiste instytucje przewidziane w przypadku przedłożenia nowych dowodów lub ujawnienia nowych okoliczności mających wpływ na prawo albo zobowiązanie w sprawach już rozstrzygniętych orzeczeniem właściwego sądu (art. 83a ust. 3 u.s.u.s.) | str. 193
10. Wypłata świadczeń | str. 193
 - 10.1. Czy ZUS ponosi konsekwencje nieterminowego ustalenia prawa do świadczenia albo jego nieterminowej wypłaty? (art. 85 ust. 1 u.s.u.s.) | str. 194
11. Ustawa systemowa jako samodzielna podstawa żądania zwrotu nienależnie pobranych świadczeń z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w wysokości i na zasadach określonych w prawie cywilnym | str. 196
12. Pojęcie nienależnie pobranego świadczenia (art. 84 ust. 2 u.s.u.s.) | str. 197
 - 12.1. Jak należy rozumieć obowiązek pouczenia? | str. 199
13. Dochodzenie należności | str. 199
 - 13.1. Czy Zakład może odstąpić od żądania zwrotu należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń? | str. 200

Rozdział VI**Emerytury i renty z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, emerytury kapitałowe i pomostowe | str. 202**

1. Podstawowe zasady zreformowanego systemu emerytalnego | str. 202
 - 1.1. Charakterystyka systemu filarowego | str. 203
 - 1.2. Zakład Ubezpieczeń Społecznych jako I fi lar | str. 204
 - 1.3. Otwarte fundusze emerytalne – II fi lar | str. 204
 - 1.3.1. Podstawowe zasady funkcjonowania otwartych funduszy emerytalnych | str. 205
 - 1.4. Dobrowolne formy przezorności – III fi lar | str. 207

- 1.5. Źródła regulacji | str. 207
- 2. Zakres przedmiotowy ustawy emerytalnej | str. 208
 - 2.1. Obszary regulacji | str. 208
 - 2.2. Świadczenia przysługujące z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych uregulowane ustawą emerytalną | str. 208
- 3. Okresy składkowe i nieskładkowe – podstawowe pojęcia stosowane przy ustalaniu warunków nabycia prawa do świadczeń z ubezpieczenia emerytalnego i rentowych | str. 209
 - 3.1. Okresy składkowe (art. 6 ust. 1 pkt 1–10, ust. 2 pkt 1–17 u.e.r.) | str. 209
 - 3.1.1. Okresy składkowe bez składki | str. 212
 - 3.2. Okresy nieskładkowe (art. 7 u.e.r.) | str. 213
 - 3.3. Okresy uzupełniające (art. 10, 10a u.e.r.) | str. 218
 - 3.4. Okresy ubezpieczenia za granicą | str. 220
- 4. Emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych | str. 221
 - 4.1. Emerytury dla ubezpieczonych urodzonych przed 1.01.1949 r. | str. 221
 - 4.1.1. Emerytury w wieku podstawowym (art. 27 u.e.r.) | str. 222
 - 4.1.2. Emerytury z urzędu zamiast pobieranej renty z tytułu niezdolności do pracy (art. 27a u.e.r.) | str. 222
 - 4.1.3. Emerytury przy obniżonym stażu (art. 28 u.e.r.) | str. 223
 - 4.1.4. Emerytury wcześniejsze (art. 29–31 u.e.r.) | str. 223
 - 4.1.5. Emerytury w wieku obniżonym (art. 32, 33 u.e.r.) | str. 224
 - 4.1.6. Emerytury kolejowe (art. 40–45 i 50 u.e.r.) | str. 227
 - 4.1.7. Emerytury górnicze | str. 228
 - 4.1.8. Emerytury wcześniejsze przyznawane na podstawie odrębnych przepisów (art. 30 u.e.r.) | str. 228
 - 4.2. Emerytury dla ubezpieczonych urodzonych po 31.12.1948 r., a przed 1.01.1969 r. (art. 46 u.e.r.) | str. 229
 - 4.3. Emerytury przyznawane bez względu na wiek | str. 230
 - 4.3.1. Emerytura przyznawana na podstawie art. 58 ust. 3 u.ś.r. | str. 230
 - 4.3.2. Emerytury dla osób opiekujących się dziećmi tzw. specjalnej troski | str. 230
 - 4.3.3. Emerytury górnicze przyznawane bez względu na wiek (art. 50e u.e.r.) | str. 231
 - 4.3.4. Emerytury nauczycielskie przyznawane bez względu na wiek (art. 88 KN) | str. 232
 - 4.4. Emerytury dla ubezpieczonych urodzonych po 31.12.1948 r. (art. 24 i 24a u.e.r.) | str. 233
 - 4.4.1. Emerytury z urzędu zamiast renty pobieranej z tytułu niezdolności do pracy (art. 24a u.e.r.) | str. 234
 - 4.5. Emerytury częściowe | str. 234
 - 4.6. Rodzicielskie świadczenie uzupełniające | str. 236
- 5. Emerytury pomostowe | str. 236
 - 5.1. Charakter świadczenia | str. 236
 - 5.2. Nowe definicje pracy w warunkach szczególnych i o szczególnym charakterze oraz pracownika wykonującego takie prace | str. 237
 - 5.3. Warunki przyznania emerytury pomostowej (art. 4 pkt 1–7 u.e.p.) | str. 238
 - 5.4. Rekompensaty | str. 239
- 6. Renty z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych | str. 240
 - 6.1. Niezdolność do pracy, niezdolność do samodzielnej egzystencji | str. 240
 - 6.2. Tryb orzekania o niezdolności do pracy | str. 243
 - 6.3. Warunki nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy | str. 245
 - 6.3.1. Warunek posiadania wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego | str. 247
 - 6.3.2. Warunek powstania niezdolności w okresie objętym ochroną ubezpieczeniową | str. 248
 - 6.3.3. Przywrócenie prawa do renty (art. 61, 72 u.e.r.) | str. 249
 - 6.4. Renta szkoleniowa (art. 60 u.e.r.) | str. 249
 - 6.5. Renta rodzinna | str. 250
 - 6.5.1. Renta rodzinna dla dzieci zmarłego | str. 251
 - 6.5.2. Renta rodzinna dla przyjętych na wychowanie i utrzymanie przed osiągnięciem

pełnoletności wnuków, rodzeństwa i innych dzieci (art. 67 ust. 1 pkt 2 u.e.r.) | str. 252

6.5.3. Renta rodzinna dla wdowy (wdowca) | str. 254

6.5.4. Renta rodzinna dla rodziców | str. 255

6.5.5. Wysokość renty rodzinnej (art. 73, 76 u.e.r.) | str. 255

7. Dodatek pielęgnacyjny, zasiłek pogrzebowy | str. 256

7.1. Dodatek pielęgnacyjny – komu przysługuje i ile wynosi? | str. 256

7.2. Zasiłek pogrzebowy | str. 257

7.2.1. W jakiej sytuacji przysługuje zasiłek pogrzebowy? (art. 77 ust. 1–3 u.e.r.) | str. 257

7.2.2. Komu przysługuje zasiłek pogrzebowy i w jakiej wysokości? | str. 257

8. Ustalanie wysokości świadczeń | str. 258

8.1. Pojęcia niezbędne dla zrozumienia procesu ustalania świadczeń | str. 258

8.1.1. Kwota bazowa | str. 258

8.1.2. Podstawa wymiaru emerytury i renty | str. 258

8.1.3. Podstawa wymiaru emerytury dla osoby, która wcześniej miała ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy | str. 261

8.1.4. Podstawa wymiaru emerytury dla osoby, która wcześniej miała ustalone prawo do emerytury | str. 261

8.1.5. Kapitał początkowy | str. 261

8.1.6. Podstawa obliczenia emerytury | str. 263

8.2. Ustalanie wysokości rent | str. 266

8.2.1. Renta dla osoby całkowicie niezdolnej do pracy (art. 62 ust. 1, 1a, 3, art. 63 ust. 1 u.e.r.) | str. 266

8.2.2. Renta dla osoby częściowo niezdolnej do pracy (art. 62 ust. 2 u.e.r.) | str. 266

8.3. Ustalanie wysokości emerytur | str. 267

8.3.1. Wysokość emerytury dla ubezpieczonych urodzonych przed 1.01.1949 r. i ubezpieczonych urodzonych w latach 1949–1968, którzy spełnili warunki do przyznania emerytury na starych zasadach | str. 267

8.3.2. Wysokość emerytury dla ubezpieczonych urodzonych po 31.12.1948 r. | str. 269

8.3.3. Wysokość emerytury mieszanej dla ubezpieczonych urodzonych po 31.12.1948 r. (art. 183 u.e.r.) | str. 271

9. Emerytury kapitałowe | str. 271

9.1. Zakres przedmiotowy ustawy o emeryturach kapitałowych (art. 1 u.e.k.) | str. 271

9.2. Rodzaje emerytur kapitałowych, charakterystyka świadczenia | str. 272

9.2.1. Okresowa emerytura kapitałowa | str. 272

9.2.2. Dożywotnia emerytura kapitałowa | str. 273

10. Zmiana wysokości świadczeń z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i ponowne ustalenie prawa do świadczeń | str. 274

10.1. Waloryzacja (art. 88–94 u.e.r.) | str. 274

10.2. Zmiana wysokości świadczeń uzależnionych od niezdolności do pracy | str. 275

10.3. Zmiana wysokości nowej emerytury z art. 24 i 24a (art. 108 u.e.r.) | str. 275

10.4. Zmiana wysokości renty i emerytury obliczonej na starych zasadach | str. 276

10.4.1. Ponowne ustalenie emerytury lub renty od podstawy wymiaru świadczenia ustalonej według reguł art. 15 u.e.r. z zastosowaniem nowej kwoty bazowej do części socjalnej i stażowej | str. 276

10.4.2. Ponowne obliczenie emerytury u osób, wobec których zastosowanie miało ograniczenie wysokości podstawy emerytury do 250% przeciętnego wynagrodzenia (art. 110a u.e.r.) | str. 277

10.4.3. Przeliczenie podstawy wymiaru świadczenia (art. 111 u.e.r.) | str. 277

10.4.4. Doliczenie nieuwzględnionych okresów składkowych i nieskładkowych (art. 112, 113 u.e.r.) | str. 278

10.4.5. Przeliczenie z wyeliminowaniem „lat pustych” | str. 279

10.4.6. Ponowne ustalenie wysokości emerytury zawieszanej od 1.10.2011 r. z powodu kontynuowania zatrudnienia u pracodawcy, na rzecz którego emeryt wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury (art. 194c–194h u.e.r.) | str. 279

- 10.5. Ponowne ustalenie prawa do świadczeń lub ich wysokości poprzez wzruszenie prawomocnej decyzji rentowej | str. 281
- 11. Podstawowe zasady ustalania świadczeń objętych ustawą emerytalną i ich wypłaty | str. 284
 - 11.1. Powstanie i ustanie prawa do świadczenia | str. 284
 - 11.2. Zawieszenie prawa do świadczenia | str. 285
 - 11.3. Zmniejszenie prawa do świadczenia | str. 288
 - 11.4. Wstrzymanie wypłaty świadczeń (art. 134 ust. 1 u.e.r.) | str. 289
 - 11.5. Wypłata świadczeń niezrealizowanych (art. 136 u.e.r.) | str. 290
 - 11.6. Zwrot nienależnie pobranych świadczeń (art. 138–138a u.e.r.) | str. 290
 - 11.6.1. Pojęcie nienależnie pobranego świadczenia (art. 138 ust. 2 i 3 u.e.r.) | str. 292
 - 11.6.2. Szczególne obowiązki banków | str. 293
 - 11.7. Potrącenia ze świadczeń (art. 139–141 u.e.r.) | str. 294
- 12. Świadczenia przyznawane w szczególnym trybie finansowane z budżetu państwa | str. 295

Rozdział VII

III filar – indywidualne formy przezorności | str. 299

- 1. Pracownicy programy emerytalne | str. 299
 - 1.1. Formy prowadzenia pracowniczych programów emerytalnych (art. 6 ust. 1 u.p.p.e.) | str. 300
 - 1.2. Jak funkcjonuje pracowniczy program emerytalny? | str. 300
- 2. Indywidualne konta emerytalne | str. 302
- 3. Indywidualne konto zabezpieczenia emerytalnego | str. 304
- 4. Pracownicze plany kapitałowe | str. 306

Rozdział VIII

Inne świadczenia zlecone Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych do wypłaty | str. 309

- 1. Podstawowe akty prawne | str. 309
 - 1.1. Świadczenie przedemerytalne | str. 309
 - 1.2. Renta socjalna | str. 313
 - 1.3. Nauczycielskie świadczenie kompensacyjne | str. 316

Rozdział IX

Postępowanie sądowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych | str. 319

- 1. Pojęcie sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych | str. 319
 - 1.1. Definicja ustawowa sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych (art. 476 § 2 i 3 k.p.c.) | str. 320
 - 1.1.1. Skarga na bezczynność (art. 4779 § 4 k.p.c.) | str. 320
 - 1.1.2. Odwołanie w sprawie decyzji wydanej na skutek rozpoznania wniosku o interpretację | str. 321
 - 1.1.3. System orzekania o niepełnosprawności | str. 321
 - 2. Gdzie, jak i kiedy wnieść odwołanie | str. 322
 - 2.1. Właściwość rzeczowa sądów (art. 4778 § 1 k.p.c.) | str. 322
 - 2.1.1. Sprawy zastrzeżone do właściwości sądów rejonowych (art. 4778 § 1 k.p.c.) | str. 322
 - 2.2. Właściwość miejscowa sądów (art. 461 § 2–3 k.p.c.) | str. 323
 - 2.3. Termin do wniesienia odwołania, wymogi formalne, treść odwołania | str. 324
 - 3. Strony postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych (art. 476 § 5 pkt 2, art. 47711 § 1 k.p.c.) | str. 326
 - 3.1. Ubezpieczony (art. 476 § 5 pkt 2 k.p.c.) | str. 326
 - 3.1.1. Odwołujący się od orzeczenia wojewódzkiego zespołu ds. orzekania o niepełnosprawności | str. 327
 - 3.2. Inna osoba, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja | str. 327
 - 3.3. Organ rentowy (art. 476 § 4 k.p.c.) | str. 328
 - 3.4. Zainteresowany | str. 328
 - 3.5. Reprezentacja stron w postępowaniu z zakresu ubezpieczeń społecznych | str. 330

- 4. Przebieg postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych i jego odrębności | str. 330
 - 4.1. Wstępne badanie sprawy i czynności wyjaśniające jako instrumenty służące realizacji zasady szybkości postępowania w sprawach ubezpieczeniowych (art. 467 i 468 k.p.c.) | str. 330
 - 4.2. Zmiana przez organ rentowy zaskarżonej decyzji przed rozstrzygnięciem sądu (art. 477 i 478 k.p.c.) | str. 332
 - 4.3. Inne odrębności mające na celu przyspieszenie postępowania | str. 332
 - 4.4. Odrębności mające na celu ochronę interesów ubezpieczonych | str. 332
- 5. Rozstrzygnięcie sądu | str. 333
 - 5.1. Przedmiot rozstrzygnięcia | str. 333
 - 5.2. Sposoby rozstrzygnięcia | str. 336
 - 5.3. Zaskarżanie orzeczeń sądu I instancji, nadzwyczajne środki zaskarżenia | str. 337

Rozdział X

Podstawowe informacje o ubezpieczeniu społecznym rolników | str. 340

- 1. Podstawowe źródło regulacji i jego główne założenia | str. 340
- 2. Zakres podmiotowy ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników | str. 343
 - 2.1. Rolnik – definicja ustawowa | str. 343
 - 2.2. Domownik (art. 6 pkt 2 u.u.s.r.) | str. 344
 - 2.3. Pomocnik rolnika | str. 345
 - 2.4. Pojęcie działalności rolniczej i gospodarstwa rolnego | str. 346
 - 2.4.1. Działalność rolnicza | str. 346
 - 2.4.2. Gospodarstwo rolne | str. 346
- 3. Charakter ubezpieczeń | str. 347
 - 3.1. Powstanie i ustanie ubezpieczenia obowiązkowego | str. 347
 - 3.2. Powstanie i ustanie ubezpieczenia dobrowolnego | str. 348
- 4. Ubezpieczenia wypadkowe, chorobowe i macierzyńskie | str. 348
 - 4.1. Podmioty podlegające ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu z mocy ustawy (art. 7 ust. 1 u.u.s.r.) | str. 348
 - 4.2. Podmioty podlegające ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu na wniosek | str. 349
 - 4.3. Świadczenia z ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego (art. 9 u.u.s.r.) | str. 350
- 5. Ubezpieczenie emerytalno-rentowe | str. 350
 - 5.1. Podmioty podlegające ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu z ustawy | str. 350
 - 5.2. Podmioty podlegające dobrowolnemu ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu na wniosek (art. 16 ust. 2 i 3 u.u.s.r.) | str. 351
 - 5.3. Świadczenia i uprawnienia z ubezpieczenia emerytalno-rentowego rolników | str. 352
- 6. Zbieg tytułów do ubezpieczeń (art. 5a i 5b u.u.s.r.) | str. 353
 - 6.1. Możliwość wyboru przez rolnika lub domownika prowadzącego pozarolniczą działalność gospodarczą kontynuowania ubezpieczenia rolniczego – warunki | str. 353
- 7. Świadczenia z ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników | str. 356
 - 7.1. Jednorazowe odszkodowanie | str. 356
 - 7.1.1. Wypadek przy pracy rolniczej (art. 11 u.u.s.r.) | str. 358
 - 7.2. Zasiłek macierzyński (art. 35a i 35b u.u.s.r.) | str. 359
 - 7.3. Zasiłek pogrzebowy (art. 35 u.u.s.r.) | str. 360
 - 7.4. Zasiłek chorobowy (art. 14 u.u.s.r.) | str. 361
 - 7.5. Emerytury rolnicze | str. 361
 - 7.5.1. Emerytura w wieku podstawowym (art. 19 ust. 1 w zw. z art. 20 ust. 1 i 3 u.u.s.r.) | str. 361
 - 7.5.2. Wcześniejsza emerytura rolnicza (art. 19 ust. 2 i 3 w zw. z art. 20 ust. 1–3 u.u.s.r.) | str. 362
 - 7.5.3. Częściowa emerytura rolnicza | str. 363
 - 7.6. Renty rolnicze z tytułu niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym | str. 363

- 7.6.1. Całkowita niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym | str. 365
- 7.7. Renta rodzinna | str. 367
- 7.8. Wysokość rent i emerytur rolniczych | str. 368
- 7.8.1. Ustalanie części składkowej świadczenia | str. 368
- 7.8.2. Ustalanie części uzupełniającej | str. 369
- 7.9. Zbieg emerytur i rent | str. 370
- 7.10. Zawieszanie prawa do emerytury i renty rolniczej oraz wypłaty emerytur i rent rolniczych | str. 371
- 7.11. Zaprzestanie działalności rolniczej (art. 28 ust. 4 u.u.s.r.) | str. 372
- 7.12. Świadczenia przyznawane w drodze wyjątku (art. 55 ust. 1–2 a u.u.s.r.) | str. 373

Literatura | str. 377

Skorowidz przedmiotowy | str. 379